

بازشناسی عوامل مؤثر بر شادی در فضاهای عمومی شهری

مطالعه موردی: محدوده پیاده‌راه مرکز تاریخی تهران

سحر سماواتی - دانشجوی دکترای شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
احسان رنجبار - استادیار طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۲۱

چکیده

در دهه اخیر موضوع شادی مورد توجه متخصصان شهری قرار گرفته و شهرهایی همچون کپنهاگ و بوگوتا مبتنی بر تجارب خود در حال تولید ادبیات این حوزه هستند. کیفیت شهر و فضاهای شهری عاملی مؤثر بر شادی بوده و میزان شادی در فضاهای شهری نیز می‌تواند نمودی از کیفیت فضاها باشد. از این رو می‌توان شادی را همچون سرزندگی، کیفیتی پایه در فضاهای شهری دانست.

نگاه به داده‌های جهانی نشانگر وضعیت نامناسب ایران در زمینه شادی است که بخشی از این وضعیت را می‌توان در کیفیت فضاهای شهری و زمینه‌های بروز شادمانی در این فضاها جست‌وجو کرد. این پژوهش به‌عنوان یکی از نخستین پژوهش‌ها در حوزه شادمانی شهری در ایران، به دنبال تحلیل عوامل مؤثر بر شادمانی در فضاهای شهری تهران است. براساس روش تحلیل محتوا در بررسی مطالعات جهانی و داخلی یک مدل مفهومی ویژه تدوین شده که عوامل مؤثر بر شادی از سطح کلان تا خرد را در فضای شهری ارائه می‌دهد. همچنین مبتنی بر روش مورد پژوهی، محدوده پیاده‌راه‌های مرکز تهران به دلیل دارا بودن کیفیت‌های اولیه و تأکید بر حضور پیاده‌مدار شهروندان برای مطالعه انتخاب شده است تا درک واقع‌بینانه‌ای از عوامل مؤثر بر شادی در فضاهای شهری فراهم آید. براساس بازدید میدانی، گفت‌وگوهای اولیه و مدل مفهومی، پرسشنامه‌های هدفمندی تهیه گردیده و به منظور یافتن روابط پنهان متغیرها و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات پرسشنامه‌ها، از روش معادلات ساختاری SEM استفاده شده است. همچنین از شاخص وینهون به‌عنوان یکی از معتبرترین شاخص‌ها برای سنجش وضعیت کلی شادی در این محدوده استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد میانگین احساس شادی بر مبنای روش وینهون در بین شهروندان تهرانی ۵٫۹۰ از ۱۰ است. نتایج تحلیل‌ها نمایانگر آن است که چهار مؤلفه اصلی ویژگی‌های کالبدی، کیفیت‌های فضای شهری، ابعاد ذهنی و ویژگی‌های جامعه مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شادی هستند و در این میان مؤلفه ویژگی‌های کالبدی از بالاترین تأثیرگذاری بر شادی برخوردار است. همچنین شادی شهروندان در محدوده پیاده مرکز تاریخی تهران بیش از آن که متأثر از ویژگی‌های کلان جامعه باشد، متأثر از کیفیت فضای شهری به‌ویژه کیفیت‌های کالبدی است.

واژگان کلیدی: پیاده‌راه‌های شهری، شادی، کیفیت فضای شهری، محدوده پیاده مرکز تهران.

۳

شماره بیست و نهم

زمستان ۱۳۹۷

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات شهر

بازشناسی عوامل مؤثر بر شادی در فضاهای عمومی شهری

۱. مقدمه

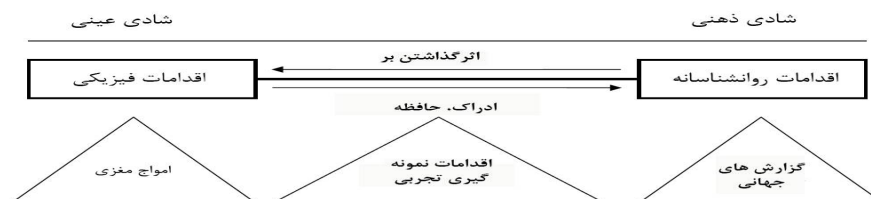
تأمین کیفیت بالاتر زندگی در ابعاد عینی و ذهنی امروزه از دغدغه‌های مدیران و برنامه‌ریزان اغلب شهرهای دنیا خصوصاً کلانشهرهاست؛ زیرا زندگی شهری به دلیل پیچیدگی، تراکم، هزینه‌های سرسام‌آور، ماشین‌زدگی و تغییرات مداوم، استعداد بسیاری برای پریشانی و افسردگی ساکنان خود دارد که مبتنی بر نقش شهرها به‌عنوان مهم‌ترین مکان‌ها برای توسعه انسانی، خلاقیت و رشد و پیشرفت و درعین حال منبع بزرگترین چالش‌ها در همه جنبه‌های زندگی همچون حوزه‌های اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی تا حوزه سیاسی، (Samavati, Ranjbar, 2016) دست یافتن به محیط سالم شهری و حمایت از خوشبختی و رفاه به دغدغه‌ای جدی در مطالعات شهری بدل شده است، (Wiking, 2014). (Ballas, 2013) در همین راستا در مطالعات جدید شهری، شادی به یک مفهوم کلیدی تبدیل شده و ادبیات شادی روی نقش مکان، جوامع محلی و پیوستگی اجتماعی و حس تعلق حساب جدی باز می‌کند. انریکه پنالوسا، شهردار بوگوتا، با ابداع مفهوم "شادی شهری" پتانسیل شادی و رفاه را در سیاست‌های دولتی، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری آشکار نمود. سیاست‌های پنالوسا و تصمیم‌گیران در "زیرساخت‌های رفاه"، نقش حیاتی برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران را در کمک به ارتقای کیفیت زندگی و شادی ساکنان شهرهایشان مورد تأکید قرار داد (Samavati, Ranjbar, 2016). (Gardner & Assadourian, 2004). در ایران، به جز پژوهش‌های اندک، آن هم بیشتر با رویکردی روان‌شناختی و با محور قرار دادن فرآیندهای ذهنی منجر به شادی یا ناشادی، توجه درخوری به این موضوع نشده است (mousavi, 2013). این در حالی است که شادی زمینه‌های پررنگی در تاریخ ایران باستان داشته و شادی به مثابه الگوی فرهنگی غالب نیایش‌های دینی از مهم‌ترین بخش‌های زندگی روزمره بوده است (orojnia, 2013). براساس گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۱۷، ایران از بین ۱۵۵ کشور در جایگاه ۱۰۸ قرار دارد، (Helliwell, Huang, & Wang, 2017). به نظر می‌آید بخش قابل توجهی از این وضعیت را می‌توان در بررسی کیفیت فضاهای شهری جست‌وجو کرد. به گونه‌ای که کمیت و کیفیت فضاهای شهری زمینه‌ساز شادمانی شهروندان در کلانشهرهایی همچون تهران

در مقایسه با استانداردهای جهانی نیاز به بازنگری جدی دارد (samavati, 2016). مطالعات و تجربیات جهانی نشان می‌دهد که کیفیت شهر و فضاهای شهری عاملی کلیدی در شادمانی بوده و از طریق ایجاد فضاهایی بانشاط و سرزنده می‌توان زمینه‌ساز شادی شهروندان در مقیاسی فراتر از فضاهای عمومی شد (Samavati, Ranjbar, 2017). این نوع ارتباط عمدتاً در رابطه با کیفیت‌های پایه فضاهای شهری رخ می‌دهد و می‌توان شاد بودن را کیفیتی پایه در بررسی فضاهای شهری دانست. با رجوع به داده‌های جهانی مبنی بر وضعیت شادی در ایران و با توجه به مطالعات محدود بررسی شادمانی در فضاهای شهری ایران، این پژوهش به دنبال دریافت عوامل مؤثر بر شادی در فضاهای شهری مبتنی بر یک نگاه جامع بوده؛ به گونه‌ای که فرد و فضا را در تعامل معیارهای ادراک ذهنی و عینی تحلیل می‌کند. فراهم آوردن این نگاه جامع به عوامل مؤثر بر شادی ضمن معرفی ادراکی عمیق از مفهوم شادی در فضاهای شهری در ایران و به‌ویژه شهر تهران، می‌تواند زمینه مناسبی برای تدوین سیاست‌ها و راهکارهای ساماندهی و ارتقای کیفیت فضاهای شهری در راستای ارتقای وضعیت شادمانی در شهر باشد. همچنین مبتنی بر تأثیرگذار بودن بستر فرهنگی و شرایط اجتماعی بر وضعیت کلی شادی، نتایج این پژوهش می‌تواند درکی از ابعاد شادی براساس وضعیت فضاهای شهری ایران را به دست آورد.

۲. بررسی ادبیات نظری پژوهش

۲.۱. مفهوم و زمینه‌های موضوع شادی در شهر

شادمانی به درجه یا میزانی اطلاق می‌شود که شخص به‌وسیله آن درباره مطلوب بودن کیفیت کلی زندگی خود قضاوت می‌کند (mousavi, 2013)؛ مفاهیمی چون شادی، خوشبختی، رضایت از زندگی و اثر مثبت خیلی اوقات به‌عنوان مترادف به کار برده می‌شود (Lu, 2001, Easterlin, 2003, McGillivray & Clarke, 2006). هرچند هر کس شادی را براساس واژگان خودش معنا می‌کند، عموماً مردم چیزهای مشابهی را آفریننده شادی خود می‌دانند (Conceição and Bandura, 2008, Rojas, 2011, Lyubomirsky, Frey and Stutzer, 2002, Easterlin, 2001, et al, 2005). مطالعات پایه این حوزه نشان از تعامل عوامل ذهنی و عینی در رسیدن به شادمانی است (Frey and Stutzer, 2002).

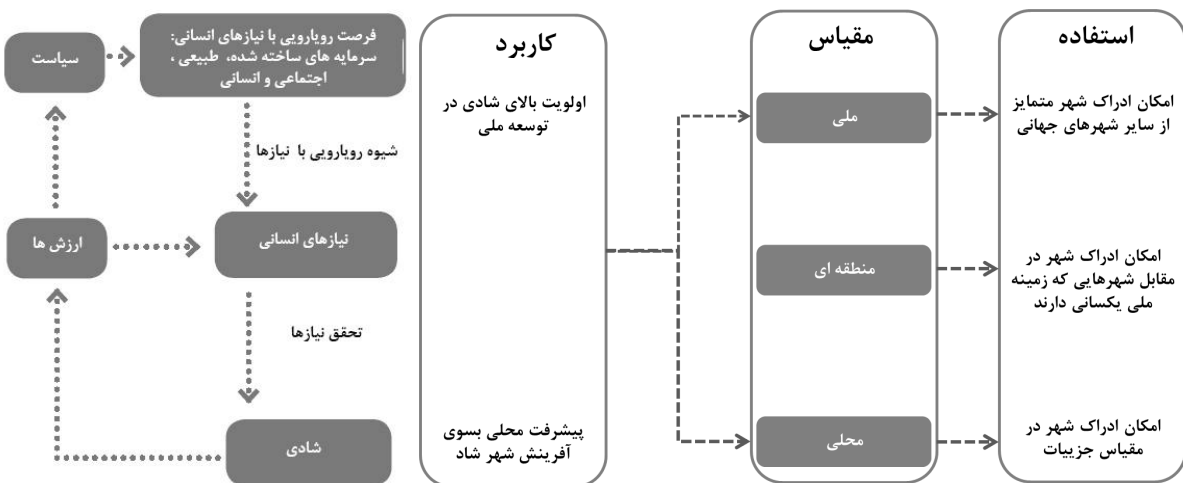
نمودار شماره ۱: مفهوم شادمانی (Frey and Stutzer, 2002: 4)

یکی از دغدغه‌های صاحب نظران، سنجش مفهوم شادی و عوامل مؤثر بر آن است. چالش اصلی سنجش شادی، سختی اندازه‌گیری کمی مفهوم شادی به علت ماهیت ذهنی واژه است. اهمیت نسبی عناصر شادی در میان فرهنگ‌های مختلف و محیط و جغرافیای مختلف چنان متغیر است که گاه شاخص‌های شادی در یک مکان در سایر مکان‌ها نامناسب و غیرمربوط خواهد بود (National Research Council, 2002).

مونتگومری^۱ به‌عنوان یکی از پیشگامان، طی انتشار کتاب "شهر شاد، دگرگون کردن زندگی‌هایمان از طریق طراحی شهری"^۲ در سال ۲۰۱۳ یک نسخه پایه برای شادی شهری پیشنهاد می‌دهد که از مطالعات فیلسوفان، روان‌شناسان، دانشمندان مغز و متخصصان اقتصاد شادی استخراج شده است. مطالعه مونتگومری از نخستین مطالعاتی است که با عنوان کامل شهر شاد منتشر شده است. براساس دیدگاه وی، یک شهر پس از تأمین نیازهای اولیه مانند غذا و مسکن بایستی به ما آزادی واقعی، حرکت و ساخت زندگی که آرزو داریم را ارائه دهد. همچنین به شیوه‌ای عادلانه، فضا، خدمات، امکانات، لذت و تفریح، سختی و هزینه را به افراد مختلف اختصاص دهد (Montgomery, 2013). ریچارد مونتگومری بیان می‌کند که یک شهر دقیقاً خلاصه آن چیزی است که مردم درباره آن می‌اندیشند (Rhinehart, 2009, Montgomery, 2007). این موضوع به تأثیر شهر بر ادراکات کلی ذهنی افراد اشاره دارد. فرم شهرها و ساختمان‌ها می‌توانند به تغییرات اساسی در رفتار، افزایش شادی، افزایش تعاملات اجتماعی و مانند آنها منجر شوند (Rappaport, 1997). شادی یک مفهوم جمعی است که همه عناصر سیستم شهر را در بر می‌گیرد (Costanza, Fisher, Ali, Beer, & Bond, Boumans, & Gayer, 2008). مونتگومری در بررسی عوامل محیطی بر شادی، شهر شاد را شهری کم‌کربن و سبز می‌داند که از ما حفاظت می‌کند (Montgomery, 2013). مطالعات اخیر نیز نشان می‌دهد که فضاهای سبز به علت افزایش سطح تعاملات

اجتماعی، پیوستگی اجتماعی و هویت مکان، دارای تأثیر مثبت بر رضایت از زندگی، شادی و رفاه اجتماعی می‌باشند (Bertram, Lopes, Rehman, 2015, et al. 2003, Leslie and Cerin, 2008). شادی شهری در سه سطح محلی، ملی و منطقه‌ای کاربرد دارد که ادراک شادی در شهر در مقیاس‌های گوناگون را فراهم می‌کند (نمودار شماره ۳).

شهرها و مناطق می‌توانند شادی را در میان ساکنانشان افزایش دهند. از سیاست‌های منطقه‌ای و اجتماعی گرفته تا سرمایه‌گذاری در زمینه حمل‌ونقل، مانند خطوط ریلی پرسرعت می‌تواند بر شادی مؤثر باشد (O'Brien, 2005). مطالعات و تجربیات جهانی نشان می‌دهد که محرک‌های کالبدی فضای شهری عاملی کلیدی در شادمانی بوده و از طریق ایجاد فضاهایی بانشاط و سرزنده می‌توان زمینه‌ساز شادی شهروندان در مقیاسی فراتر از فضاهای عمومی و در نتیجه ارتقای سلامت روان شهروندان شد (Montgomery, 2013, Rapoport, 2016, Wernick, 2008). در واقع می‌توان گفت رابطه دوطرفه‌ای بین شادی و محرک‌های کالبدی فضاهای شهری وجود داشته که تقویت یکی به دیگری کمک کرده و هر کدام می‌توانند شاخصه‌ای بر دیگری باشند. منظور از محرک کالبدی، عناصر فیزیکی از فضای شهری هستند که مستقیماً بر یکی از حواس پنج‌گانه انسان تأثیرگذارند (Dijkstra, Pieterse, & Pruyn, 2006). نتایج مطالعه سماواتی و رنجبر (2017) نشان می‌دهد معیارهای پیاده‌مداری، عناصر محیطی (مانند مبلمان) و انسجام و پیوستگی فضا مهم‌ترین شاخص‌های کالبدی مؤثر بر ارتقای شادی در فضاهای شهری هستند (Samavati, Ranjbar, 2017). مفهوم مکان به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در طراحی شهری در ادبیات شادی رسوخ پیدا کرده است. چارلز لاندردی با تأکید بر ارزش احساسات یک پروژه مکانی در شکل‌گیری مکان، این نکته را اشاره می‌کند که امروزه، ادراک و احساسات شخصی، اولویت پایینی در ساخت

نمودار شماره ۲: جایگاه شادی در ارتباط با سیاست‌گذاری شهری (Moore, 2009: 43) نمودار شماره ۳: سطوح شادی شهری (Moore, 2009: 47)

1 Montgomery
2 Happy city: transforming our lives through urban design

مکان دارد (Landry, 2008). رابطه بین شادی و مکان با شناسایی دو مفهوم است: شادی و مقیاس، شادی و دل‌بستگی مکانی (National Research Council, 2000). ریچارد فلوریدا نیز به تأثیرات حس تعلق و دل‌بستگی به مکان بر شادی تأکید می‌کند (Florida, 2008). به نوعی در کنار ویژگی‌های کالبدی محیط، کیفیت‌هایی که ماهیت غیرکالبدی داشته ولی در ارتباط مستقیم با محرک‌های کالبدی هستند، عوامل مهم مؤثر بر شادی هستند که زمینه ارتباط با ابعاد ذهنی شادی را فراهم می‌کنند. جست‌وجو در ادبیات موجود شاخص‌های سرزندگی، همبستگی اجتماعی، تنوع کاربران و کاربری‌ها را به‌عنوان مهم‌ترین معیارهای کیفیت تأثیرگذار بر شادی پیش رو قرار می‌دهد (جدول شماره ۱).

علاوه بر ابعاد عینی، شاخص‌های ذهنی نیز می‌توانند بر شادی تأثیرگذار باشند (National Research Council, 2002; Ballas, 2013; Lyubomirsky, Sheldon, & Schkade, 2005; Islam, Wills-Herrera, & Hamilton, 2009; Nisbet, Zelenski, & Murphy, 2011). نظریه پردازان در تحلیل بعد ذهنی مفهوم شادی به دو مؤلفه شناختی و عاطفی اشاره نموده‌اند. مؤلفه شناختی بر رضایت فرد-ارزیابی فرد مبتنی بر استانداردهای ذهنی‌اش (Horley, 1984; Chan, 2012; Gamble & Garling, 2012) و مؤلفه‌های عاطفی بر هیجان انگیزی- تعادل بین هیجانات مثبت و منفی- اشاره دارند (Argyle, 1997; Lu, 1997). انواع رضایت‌مندی نیز در قالب رضایت‌مندی از سطح درآمد، شغل و مسکن، رضایت‌مندی از وضعیت دسترسی و حمل‌ونقل مناسب، رضایت از شرایط زندگی، رضایت از سطح سلامتی مورد توجه قرار گرفته است (Diener et al. Carr, 2004; Diener et al. Carr, 2004; Argyle, 1997; Dolan et al. 2011; Frey & Stutzer, 2002). فراتر از ابعاد عینی و ذهنی تأثیرگذار بر شادی در فضای شهری، پاره‌ای از مطالعات، شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی یک جامعه را بر شادی افراد در شهرها تأثیرگذار می‌دانند؛ که معیارهای دموکراسی، ثبات اقتصادی و سیاسی و برابری و عدالت در این گروه قرار دارند.

در بررسی پژوهش‌های داخلی در ارتباط با شادی در فضاهای شهری، مطالعه میری و همکاران (2013) پیرامون مفهوم شادی در شهر قزوین به شش عامل تعاملات اجتماعی، ادراکات محیطی، تنوع، کیفیت زندگی، رضایت‌مندی و آرامش در دستیابی به فضای شهری شاد اشاره می‌کند. وزیری و دیگران (2015) نیز در پژوهشی به بررسی شاخص‌های تعیین‌کننده مفهوم شادی در طراحی پاتوق‌های منطقه شهری در اردبیل پرداخته‌اند که شادی را در دو حوزه کلی عاطفی و شناختی مورد بررسی قرار داده‌اند و کیفیت‌های سرزندگی و رضایت‌مندی فضایی، عملکردی و اجتماعی را کلید اصلی شادی در پاتوق‌های شهری می‌دانند (Vaziri, 2015).

بررسی مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که متغیرهای مؤثر بر شادی طیف وسیعی از عوامل (از ویژگی‌های فضای شهری تا ویژگی‌های جامعه) را در بر می‌گیرد. جدول شماره ۱ تجمیع عوامل تأثیرگذار بر شادی را در چهار مؤلفه ویژگی‌های کالبدی، کیفیت

فضای شهری، ابعاد ذهنی و ویژگی‌های جامعه را نشان می‌دهد. طبیعی است که دو مؤلفه ویژگی‌های کالبدی و کیفیت فضای شهری ارتباطی مستقیم با یکدیگر داشته و مؤلفه کیفیت فضای شهری عمدتاً به کیفیت‌های ناملموس فضای شهری می‌پردازد. منظور از ابعاد ذهنی نیز ادراک مستقیم مخاطبان فضای شهری از عوامل مؤثر بر شادی است. ویژگی‌های جامعه نیز ارتباط مستقیمی با ابعاد ذهنی دارد، در واقع شهروندان درکی ذهنی از ویژگی‌های جامعه دارند. در عین حال ویژگی‌های جامعه می‌تواند خارج از ذهن شهروندان نیز مورد تحلیل قرار گیرد.

۳. روش پژوهش

۳.۱. تدوین مدل مفهومی پژوهش

بر اساس نگاه جامع به ادبیات موضوع و تجارب جهانی مدل مفهومی زیر را می‌توان در تحلیل شادی در فضاهای شهری ارائه داد. نکته مهم در تدوین مدل مفهومی نگاه جامع به متغیرهای اثرگذار بر شادی در فضاهای شهری هستند. به گونه‌ای که به‌عنوان مثال موضوع کیفیت فضاهای شهری و معیارهای کیفیت مؤثر بر شادی در مطالعات کمتر مورد اشاره بوده و در این پژوهش مورد تأکید قرار گرفته است (نمودار شماره ۴).

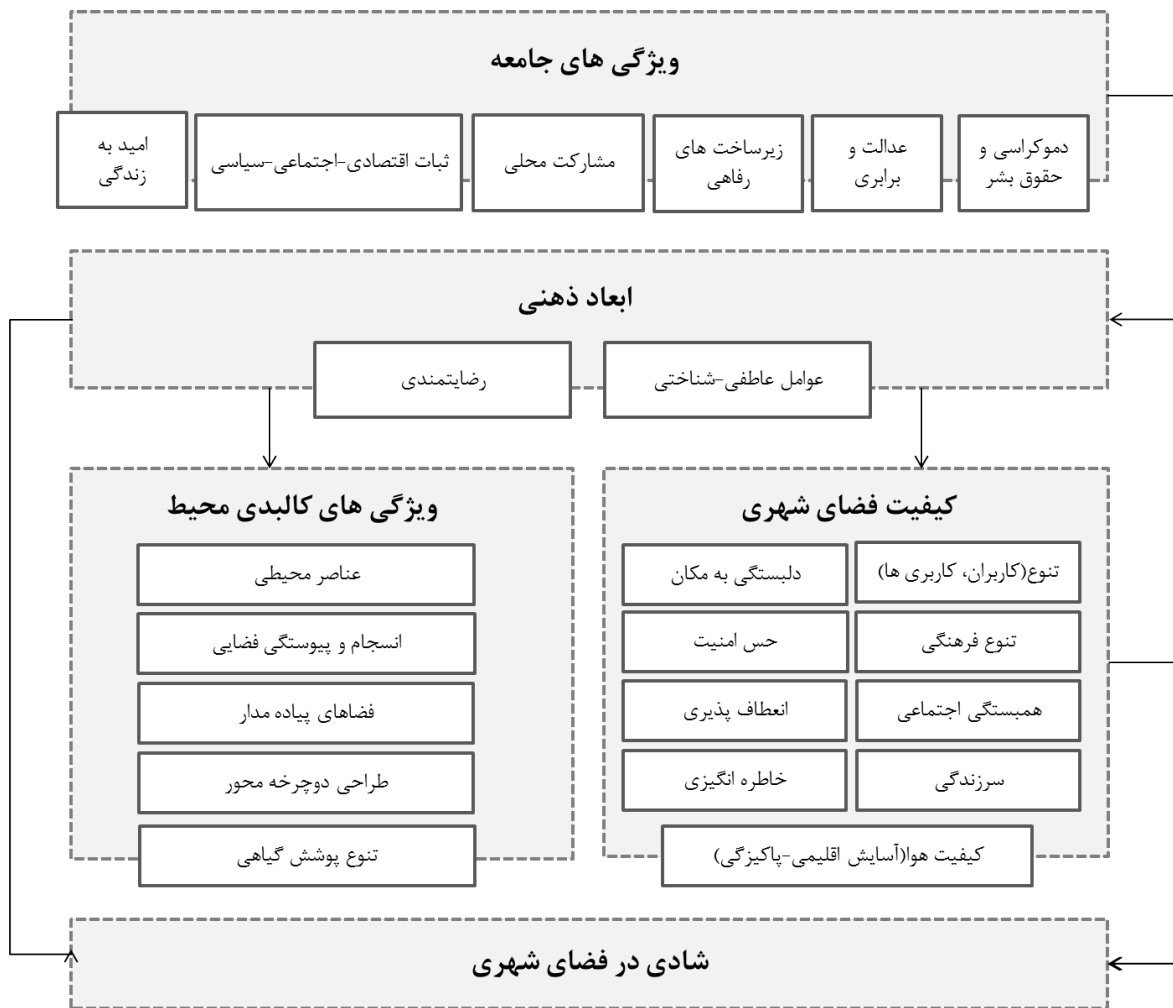
۳.۲. نمونه مورد مطالعه

برای بررسی مفهوم شادی در فضاهای شهری تهران در این پژوهش، محدوده پیاده مرکز تهران شامل پیاده‌راه‌های ناصر خسرو، پانزده خرداد، باب همایون و صویرا سرافیل به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شده است. علت انتخاب این محدوده در بررسی مفهوم شادی برای این منطقه استوار است که در فضاهای پیاده کیفیت‌های اولیه فضاهای شهری نسبت به فضاهای تحت تسلط سواره بیشتر موجود بوده و ادراک شهروندان از فضای شهری عمیق‌تر است. همچنین پیاده‌راه‌ها، معابری با بالاترین حد نقش اجتماعی بوده

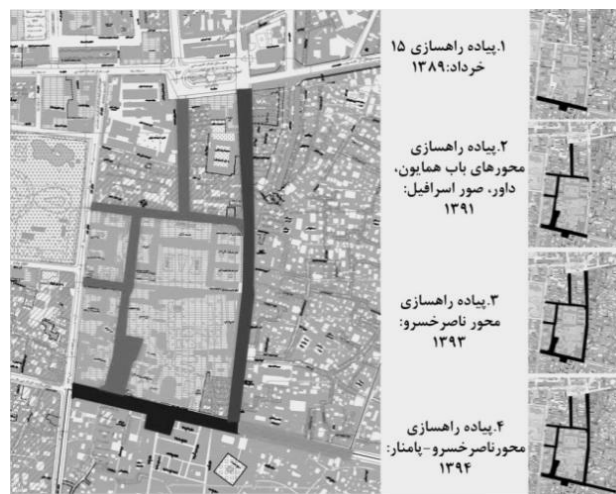
(Ranjbar, Esmaeili, 2010) و ابزاری برای بروز فعالیت جمعی (Pakzad, 2007) و تجلیگاه حیات مدنی شهر و محل رخداد وقایع و فعالیت‌های اجتماعی شهروندان در حیات شهری هستند (Izadi et al, 2012). به اعتقاد نوشهرسازان با ساختن نواحی پیاده‌مدار، گامی بزرگ به سوی ایجاد محل‌های سرزنده‌تر، پویاتر و دوستدار عابران پیاده برداشته می‌شود (Talen, 2005). بر این مبنا می‌توان گفت پیاده‌راه‌ها مهم‌ترین فضاهای شهری هستند که می‌توانند تحقق بیشتری به شادی شهری ببخشند. برای روایی مدل مفهومی پژوهش در نمونه مورد مطالعه، بازدیدهای میدانی و گفت‌وگوهای اولیه با شهروندان صورت گرفته است تا امکان تجربی بودن شاخص‌ها تأیید شود. نگاه تحلیلی به توسعه محدوده پیاده مرکز تهران نشان از رشد قابل توجه در مساحت فضاهای پیاده‌مدار در مرکز تهران دارد و از حیث توسعه کمی در بازه زمانی با نمونه‌های جهانی قابل مقایسه است (تصویر شماره ۱).

جدول شماره ۱: عوامل مؤثر بر شادمانی

مؤلفه	شاخص	صاحب نظران
ویژگی های کالبدی	عناصر محیطی	Costanza et al, 2007: 269 Samavati, Ranjbar, 2017 National Research Council: 2000: 16
	انسجام و پیوستگی فضایی	Samavati, Ranjbar, 2017, Vaziri et al, 2015
	فضاهای پیاده‌مداری	Samavati, Ranjbar, 2017, Montgomery, 2013
	طراحی دوچرخه محوری	Samavati, Ranjbar, 2017, Montgomery, 2013
	تنوع پوشش گیاهی	Samavati, Ranjbar, 2017, Montgomery, 2013, Lepeley, 2017
کیفیت فضای شهری	تنوع کاربران و کاربری ها	Lepeley, 2017, Samavati, Ranjbar, 2017 Miri, 2013, Vaziri et al, 2015
	دل بستگی به مکان	Samavati, Ranjbar, 2017, florida, 2008 Vaziri et al, 2015
	انعطاف پذیری	Vaziri et al, 2015, Samavati, Ranjbar, 2017, Bertham, 2007
	همبستگی اجتماعی	Fowler and Christakis, 2008; Ballas and Dorling, 2007; Diener and Seligman, 2002; Fernández-Dols and Ruiz-Belda, 1995, Costanza et al.'s, 2008
	سرزندگی	Vaziri et al, 2015 Lepeley, 2017
	تنوع فرهنگی	Lepeley, 2017
	حس امنیت	Vaziri et al, 2015 Behzadfar, Ghazizadeh, 2011
	خاطره‌انگیزی	Montgomery, 2013
	کیفیت هوا	Lepeley, 2017
	ابعاد ذهنی	عوامل عاطفی-شناختی
رضایت مندی از درآمد، شغل، مسکن		Galatzer, 2000: 502
رضایت مندی از دسترسی		Vaziri et al 2015, Carr, 2004
رضایت مندی از شرایط زندگی		Carr, 2004, Diener et al 2003: 35, Lucas and Gohm, 2000, Argayle, 1997,
رضایت مندی از سلامت		Dolan et al. 2007; Frey & Stutzer, 2002
ویژگی های جامعه	امید به زندگی	Wiking, 2014
	ثبات اقتصادی-سیاسی	Gerdtham & Johannesson, 2001; Melin, Fugl-Meyer, & Fugl-Meyer, 2003, Stutzer and Frey, 2012; Layard, 2005; Frey and Stutzer, 2002
	مشارکت محلی	Carr, 2004, Montgomery, 2013, Lepeley, 2017
	زیرساخت های رفاهی	Gardner & Assadourian, 2004: 172 Wiking, 2014
	برابری و عدالت	Ballas, Dorling, & Shaw, 2007
	دموکراسی و حقوق بشر	Diener & Seligman, 2002; Helliwell, 2003; Thoits & Hewitt, 2001, Frey and stutzer, 2002

نمودار شماره ۴: شاخص های تبیین کننده شادی در پیاده راه های شهری

تصویر شماره ۱: سیر تحول پیاده راه سازی در پهنه ارگ

است و سطح سوم نیز استفاده از داده ها و آمارهای بین المللی است. برای ارزیابی مؤلفه ها و شاخصه های تدوین شده در مدل مفهومی از ترکیب روش های پژوهش پیمایش و تحلیل محتوا استفاده شده است. راهبرد پژوهش به گونه ای است که داده های

۳.۳. روش های تحلیل
برای دستیابی به تحلیلی جامع از وضعیت شادی در محدوده مورد مطالعه، سه سطح تحلیل مدنظر قرار گرفته است. دو سطح تحلیل مبتنی بر سنجش شاخصه های تدوین شده در مدل مفهومی

کمی و کیفی به صورت همزمان جمع‌آوری شده‌اند. در این زمینه، سهم بزرگی از داده‌ها در قالب پیمایش و پرسشنامه جمع‌آوری شده و تعدادی مصاحبه نیز با تعدادی از مشارکت‌کنندگان در بخش پیمایش انجام شده است. براساس شیوه مرسوم مطالعات رفتاری در طراحی شهری، بازدید میدانی در یک روز عادی در کلیت محدوده مورد مطالعه انجام شده است. برای انتخاب حجم نمونه پرسشنامه، براساس مشاهده میدانی و فیلمبرداری دقیق از ساعات اوج فعالیت در مهم‌ترین فضاهای محدوده، عدد ۹۰۰ به‌عنوان حداکثر میزان مراجعه در ساعات اوج به فضاهای شاخص بوده و براساس فرمول کوکران جامعه آماری ۲۰۰ نفر برای انجام پرسشنامه انتخاب شده‌اند. در این راستا، پرسشنامه‌ای ۴۸ سؤالی بر مبنای گویه‌های متغیرهای بیان شده در نمودار شماره ۶ تدوین شد. به همین منظور تعداد ۲۰۰ پرسشنامه به طور کامل به وسیله کاربران پیاده‌راه‌های محدوده پیاده مرکز تاریخی ارگ تهران پر شده است. ابعاد مختلف تحلیل در موارد زیر قابل بررسی است.

✓ تحلیل داده‌ها براساس روش SEM

با توجه به هدف پژوهش حاضر که قصد دارد تا متغیرهای پنهان شکل گرفته در ذهن شهروندان از شادی در شهر را با توجه به مدل تحقیق مورد واکاوی و بررسی قرار دهد، روش مدل‌سازی معادلات ساختاری برای تحلیل داده‌ها انتخاب شده است. مدل معادلات ساختاری^۱ یک ساختار علی خاص بین مجموعه‌ای از سازه‌های غیرقابل مشاهده است که از دو مؤلفه تشکیل شده است: یک مدل ساختاری که ساختار علی بین متغیرهای پنهان را مشخص می‌کند و یک مدل اندازه‌گیری که روابطی بین متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده شده را تعریف می‌کند (Habibi, 2012). مدل‌سازی معادله ساختاری را می‌توان روشی کمی تلقی کرد که به پژوهشگر یاری می‌رساند تا پژوهش خود را از مطالعات نظری و تدوین آنها گرفته تا تحلیل داده‌های تجربی، در قالبی چندمتغیره سامان بخشد. این مدل، پژوهشگر را به پیچیدگی‌های زندگی اجتماعی (تأثیرگذاری مجموعه‌ای از متغیرها بر یکدیگر به‌طور یک‌سویه، دوسویه، مستقیم و غیرمستقیم) و همچنین پیچیدگی‌های موجود در اندازه‌گیری سازه‌های پنهان فرهنگی و اجتماعی نزدیک کرده و بنابراین تحلیل کمی از پدیده‌های کیفی را به لحاظ روش شناختی، دقیق‌تر و به لحاظ کاربردی واقع‌بینانه‌تر سازد (Byrne, 2013).

✓ تحلیل براساس روش وینهوون

روت وینهوون^۲، مدیر بانک داده‌های جهانی شادی مربوط به دانشگاه اراسموس رتردام^۳ میزان رضایت از زندگی مردم را در چندین دهه بررسی کرده و داده‌هایی از ملت‌ها و سطوح رضایت از زندگی آنان جمع‌آوری کرده است که نخستین داده آن به سال ۱۹۶۵ بازمی‌گردد. امروزه، وینهوون بیش از دو هزار و ۷۲۰ مطالعه در بین جمعیت عمومی نمونه‌هایی از ۱۱۶ کشور در دوره‌های زمانی بیش از بیست سال انجام داده است. داده‌های جهانی شادی در جست‌وجوی جمع‌آوری نظر مستقیم افراد در ارتباط با شادی در پاسخ به پرسش زیر است: "با در نظر گرفتن همه چیز در کنارهم، اکنون چقدر از زندگی خود در کل رضایت‌مند یا ناراضیت‌مندید؟" (Moore, 2009)

پاسخ‌دهندگان یکی از اعداد متمایز این طیف را انتخاب می‌کنند و داده برای اندازه‌گیری سطح شادمانی استفاده می‌شود. شادی که خود فرد گزارش می‌دهد، یک روش پذیرفته شده در اندازه‌گیری شادی در رشته روان‌شناسی است، همان‌گونه که وینهوون بیان می‌کند (2009) که خود شخص می‌داند که آیا شادمان است یا خیر. پشتیبان این شیوه اندازه‌گیری شادی این است که نتایج آن در سال‌های متوالی مورد اطمینان بوده است (Diener and Suh, 1999).

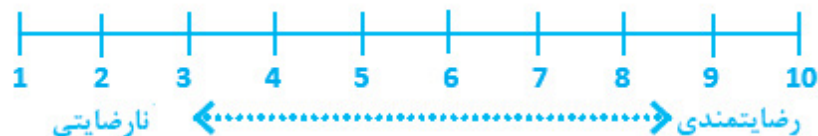
✓ تحلیل مؤلفه ویژگی‌های جامعه براساس آمار رسمی بین‌المللی

علاوه بر پرسش از ویژگی‌های عمومی جامعه به‌عنوان فاکتور مؤثر ذهنی بر شادی در فضای شهری به داده‌ها و آمار بین‌المللی در این زمینه رجوع می‌شود تا روایی تحلیل‌ها افزایش یابد؛ که می‌توان به گزارش‌های جهانی شادی^۴ و گزارش میزان امید به زندگی اشاره نمود.

۴. بحث و تحلیل یافته‌های پژوهش

۴.۱. تحلیل یافته‌ها براساس مدل SEM

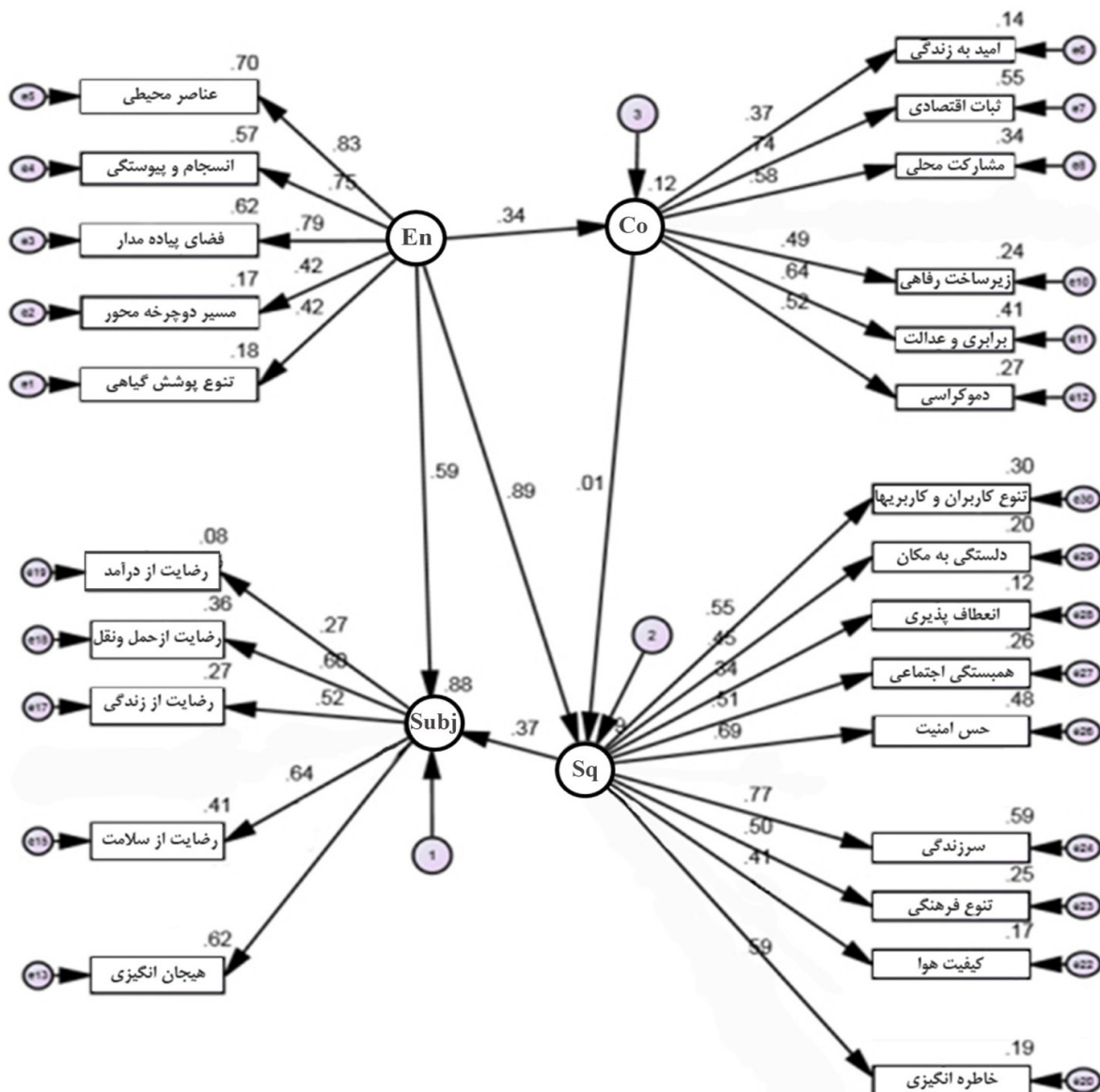
مدل مفهومی پژوهش حاضر از چهار شاخص اصلی ابعاد ذهنی^۵ (Subj)، کیفیت فضای شهری^۶ (Sq)، ویژگی‌های کالبدی محیط^۷ (En) و ویژگی‌های جامعه^۸ (Co) تشکیل شده است که نتایج استخراج شده از معادله ساختاری در ادامه آورده شده است.

نمودار شماره ۵: روش اندازه‌گیری شادی وینهوون

- 5 Subjective Aspect
- 6 Quality of Space Aspect
- 7 Environmental Aspect
- 8 Community Condition

- 1 Structural Equation Model
- 2 Ruut Veenhoven
- 3 Erasmus University Rotterdam
- 4 World Happiness Report

نمودار شماره ۶: مدل ساختاری پژوهش به همراه ضرایب استاندارد شده

پژوهش در نرم افزار آموس (جدول شماره ۳) برازش مدل قابل قبول است.

در نمودار شماره ۶ هر دایره در مدل معادلات ساختاری نشان دهنده یک متغیر پنهان و هر مستطیل نشان دهنده یک متغیر قابل مشاهده است. چهار متغیر پنهان در نمودار بالا عبارتند از: ویژگی کالبدی محیط (En)، ویژگی جامعه (Co)، کیفیت فضای شهری (Sq) و ابعاد ذهنی (Subj) که به وسیله متغیرهای مستقل نشان داده شده در مستطیل‌ها سنجیده شده‌اند. جدول شماره ۴ نمایانگر ضرایب مسیرهای مختلف تأثیر متغیرهای آشکار بر هر متغیر پنهان است.

در رابطه با تأیید روایی مدل و دریافت این که مدل پیشنهادی بر اساس چارچوب نظری تا چه اندازه با واقعیت انطباق دارد، رجوع به شاخص‌های برازش کمک کننده خواهد بود. به عبارت دیگر معیارهای علمی قابل قبول برای تأیید مدل نظری با استفاده از داده‌های گردآوری شده خود بحث اصلی در شاخص‌های برازش را تشکیل می‌دهد. شاخص‌هایی که گاه با نام شاخص‌های نیکویی برازش^۱ (چرا که هر چه مقدار آن افزایش یابد، نشانه‌ای از حمایت قوی‌تر داده‌ها از مدل نظری تفسیر می‌شود) و گاه بانام شاخص‌های بدی برازش^۲ (زیرا هر چه مقدار آن شاخص‌ها افزایش می‌یابد، نشانه‌هایی از حمایت ضعیف‌تر داده‌ها از مدل نظری تلقی می‌گردد) خوانده می‌شود (Habibi, 2012) (جدول شماره ۲).

مبتنی بر نتایج به دست آمده از تحلیل شاخص‌های برازش مدل

1 fit indices Goodness of

2 badness of fit indices

جدول شماره ۲: شاخص‌های پیشنهادی به وسیله برخی پژوهشگران

شاخص پیشنهادی								نام پژوهشگر
R ²	SRMR	PNFI	NNFI	NFI	CFI	RMSEA	X ²	
			*	*	*		*	McDonald, R.P. & Ho, R. M. 2002
	*		*		*	*		Hu, L.T & Bentler, P.M. 1999
*	*				*	*	*	Kline, R.B. 2005
*	*				*	*	*	Boomsma, A. 2000
	*	*			*	*	*	Hooper et al, 2008

جدول شماره ۳: شاخص‌های برازش مدل

Indices	Acceptable Range	Calculated
Chi square / degree of freedom	کوچک‌تر از ۵	۱,۲۲۷
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۴۳
CFI	کمتر از ۰/۹	۰/۰۶۲

جدول شماره ۴: ضرایب مسیرها در شاخص‌های مختلف

متغیر پنهان	متغیر آشکار	ضریب مسیر
ویژگی‌های کالبدی محیط	عناصر محیطی	۰/۸۳
	انسجام و پیوستگی فضایی	۰/۷۵
	فضاهای پیاده‌مدار	۰/۷۹
	فضاهای دوچرخه‌محور	۰/۴۲
	تنوع پوشش گیاهی	۰/۴۲

متغیر پنهان	متغیر آشکار	ضریب مسیر
کیفیت فضای شهری	تنوع کاربران و کاربری‌ها	۰/۵۵
	دلبستگی به مکان	۰/۴۵
	تنوع فرهنگی	۰/۵۰
	کیفیت هوا	۰/۴۱
	خاطره‌انگیزی	۰/۵۹

متغیر پنهان	متغیر آشکار	ضریب مسیر
ابعاد ذهنی	رضایت از میزان درآمد، شغل، مسکن	۰/۲۷
	رضایت از وضعیت حمل‌ونقل	۰/۶۶
	رضایت از زندگی	۰/۵۲
	رضایت از سلامت	۰/۶۴
	هیجان‌انگیزی	۰/۷۸

متغیر پنهان	متغیر آشکار	ضریب مسیر
ویژگی‌های جامعه	امید به زندگی	۰/۳۷
	ثبات اقتصادی	۰/۷۴
	مشارکت محلی	۰/۵۸
	زیرساخت رفاهی	۰/۴۹
	برابری و عدالت	۰/۶۴
	دموکراسی	۰/۵۲

رضایت از سلامت و هیجان‌انگیزی است. در ارتباط با شاخص ویژگی‌های جامعه مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شادی شامل ثبات اقتصادی، مشارکت محلی، برابری و عدالت و مشارکت محلی است. بر اساس نمودار شماره ۶ در بررسی مسیرهای بین متغیرهای پنهان تنها ضریب مسیر ویژگی‌های جامعه به کیفیت فضای شهری کمتر از حد استاندارد (۰/۳) است؛ بنابراین می‌توان گفت به غیر از مسیرهای یاد شده، روابط موجود در بقیه مسیرها معنادار است. جدول شماره ۵ نتایج معادلات ساختاری متغیرهای پنهان را نمایش می‌دهد.

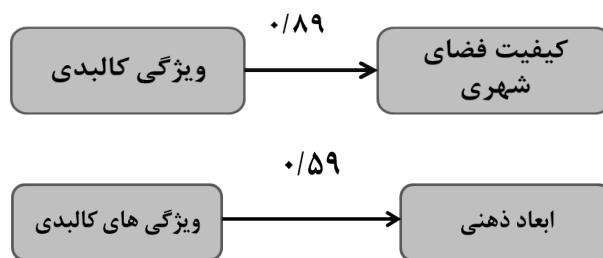
در تحلیل‌های مبتنی بر معادلات ساختاری عدد استاندارد برای تحلیل ۰/۳ است. بر این مبنا در ارتباط با شاخص ویژگی‌های کالبدی، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شادی شامل عناصر محیطی، انسجام و پیوستگی فضایی و فضاهای پیاده‌مدار است. در ارتباط با شاخص کیفیت فضای شهری مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شادی شامل سرزندگی، خاطره‌انگیزی، تنوع، حس امنیت و همبستگی اجتماعی است. در ارتباط با شاخص ابعاد ذهنی مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شادی شامل رضایت از زندگی، رضایت از حمل‌ونقل،

جدول شماره ۵: معادلات ساختاری متغیرهای پنهان

متغیر پنهان	متغیر پنهان	ضریب
ویژگی‌های کلبدی	ویژگی‌های جامعه	۰/۳۴
ویژگی‌های کلبدی	کیفیت فضای شهری	۰/۸۹
ویژگی‌های کلبدی	ابعاد ذهنی	۰/۵۹
ویژگی‌های جامعه	کیفیت فضای شهری	۰/۰۱
کیفیت فضای شهری	ابعاد ذهنی	۰/۳۷

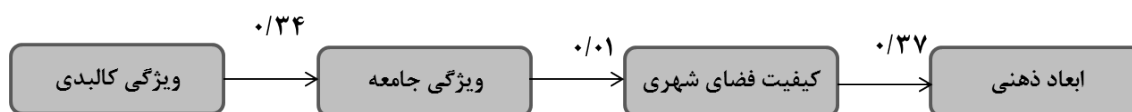
محدوده داشته‌اند. به زبانی دیگر اثرگذاری این دودسته متغیر پنهان بر یکدیگر تأثیر بیشتری بر شادی داشته است.

بر مبنای نتایج جدول شماره ۵ در بررسی مسیرهای دوطرفه، دو مسیر ویژگی‌های کلبدی-کیفیت فضای شهری و ویژگی‌های کلبدی-ابعاد ذهنی تأثیرگذاری بیشتری بر وضعیت شادی در

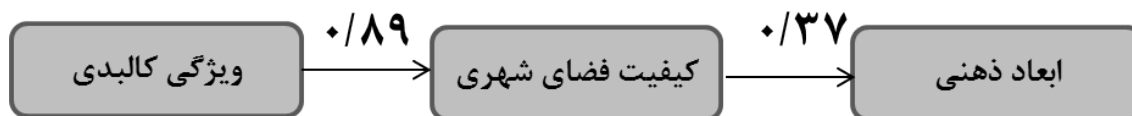
از عدد استاندارد پایین تر است. این نتیجه گویای آن است که چهار متغیر پنهان به صورت پیوسته بر شادی تأثیرگذار نیستند و گونه‌ای از انفصال در ساختار تأثیرگذاری متغیرها بر شادی وجود دارد.

مبتنی بر مدل پژوهش دو مسیر تجمیعی را نیز می‌توان بررسی کرد: مسیر ویژگی‌های کلبدی (En) به کیفیت جامعه (Co) -کیفیت فضای شهری (Sq) ابعاد ذهنی (Subj)، که تجمیع ضرایب مسیریها

که نشان از تأثیرگذاری متوسط این مسیر بر شادی دارد.

مسیر تجمیعی دوم ویژگی‌های کلبدی (En) به کیفیت فضای شهری (Sq) و ابعاد ذهنی (Subj) است. عدد تجمیعی ۰/۳۳ بوده

کشور مورد بررسی، در سال ۲۰۱۶، با میانگین شادی ۴/۸۱۳ جایگاه ۱۰۵ در بین ۱۵۷ کشور و در سال ۲۰۱۵ با میانگین ۴/۶۸۶ در جایگاه ۱۱۰ قرار دارد. این میانگین بر اساس سنجش معیارهایی همچون اعتماد اجتماعی، آزادی انتخاب در زندگی و امید به زندگی است. نمودار شماره ۷، بیانگر جایگاه ایران در رتبه بندی شادی در سال ۲۰۱۷ است.

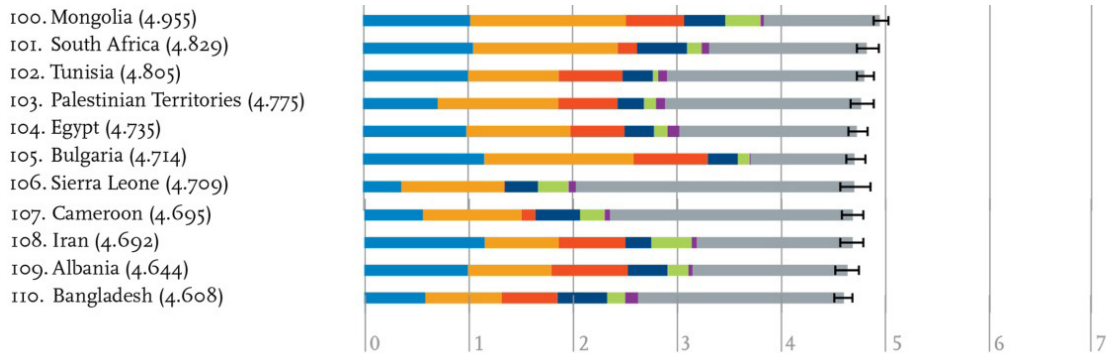
بررسی آمار امید به زندگی ایران بر مبنای داده‌های جهانی رتبه سلامت جهانی^۱، نشان می‌دهد که سطح امید به زندگی در مردان ۷۴/۵ سال و در خانم‌ها ۷۶/۶ است که ایران را در جایگاه ۶۳ جهان قرار می‌دهد (<http://www.worldlifeexpectancy.com>). مجموع آمارهای جهانی وضعیت مناسبی از کلیت کشور ارائه نمی‌دهد.

یافته‌های استخراج شده از بطن تحلیل‌های آماری نشان از نقش کلیدی ویژگی‌های کلبدی در وضعیت شادی دارد. همچنین پیوستگی سه متغیر ویژگی‌های کلبدی، کیفیت فضای شهری و ابعاد ذهنی در وضعیت شادی ادراک می‌شود. این بدان معناست که ادراک ذهنی مؤثر بر شادی بیش از آن که از ویژگی‌های جامعه تأثیر بپذیرد، از کیفیت‌های فضای شهری به ویژه کیفیت‌های کلبدی تأثیر می‌پذیرد. این نتیجه، ارزش‌های طراحی مناسب فضای شهری و تأثیرگذاری آن بر شادی را بیش از پیش نمایان می‌کند.

✓ تحلیل ویژگی‌های جامعه بر اساس آمار رسمی

بین‌المللی

ابتدا میانگین شادی ایران در سال‌های اخیر بر اساس گزارش جهانی شادی مطرح می‌شود. بر اساس نتایج موجود در سال ۲۰۱۷، ایران با میانگین شادی ۴/۶۹۲ در جایگاه ۱۰۸ از بین ۱۵۵

نمودار شماره ۷: میانگین شادی در کشورها (مأخذ: World Happiness Report 2017)

تحلیل یافته‌ها براساس روش وینهون

تحلیل میانگین شادی در محدوده مورد مطالعه بر مبنای روش وینهون نشان می‌دهد که میانگین شادی در افراد پرسش شونده عدد ۵٫۹۰ بوده که نشانگر میزان متوسط رو به بالایی است.

۵. نتیجه‌گیری

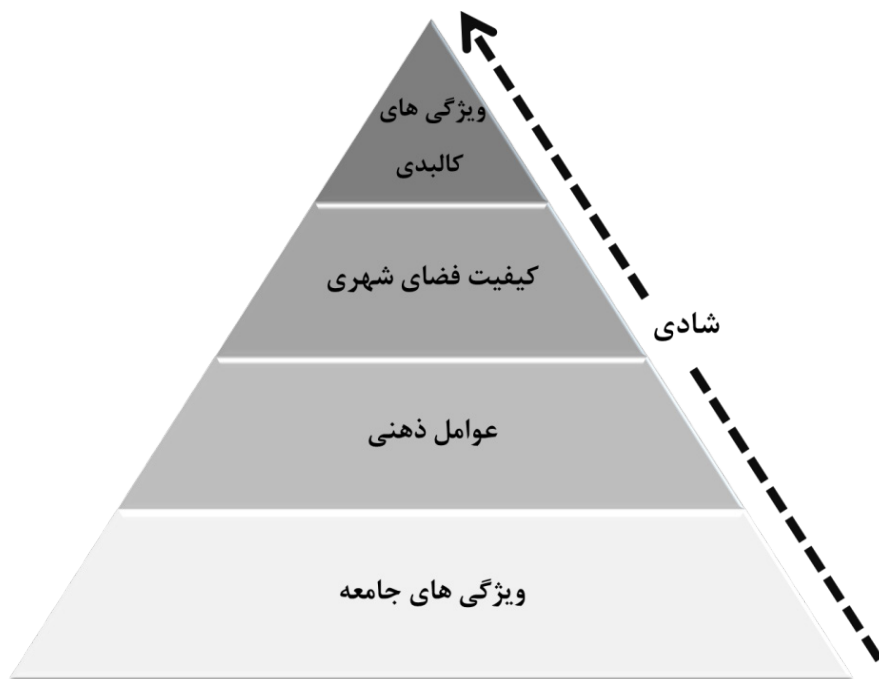
نخستین نتیجه تأثیرگذار این پژوهش تبیین مدل مفهومی بر مبنای چهار مؤلفه ویژگی‌های کالبدی، کیفیت فضای شهری، ابعاد ذهنی و ویژگی‌های جامعه است. شاخصه‌هایی که سبب می‌شود وضعیت شادی در یک فضای شهری را فراتر از وضعیت فیزیکی فضا بررسی کرد. به نوعی تأثیر ابعاد ذهنی متأثر از عوامل جامعه‌شناختی و ابعاد ذهنی متأثر از کالبد به صورت جامعه و یکپارچه به وسیله این مدل می‌تواند بررسی شود. این مدل مفهومی با تعاریف شادی ذهنی و عینی مطابقت دارد. در واقع بر مبنای این مدل می‌توان چنین نتیجه گرفت که درک جامعه از وضعیت شادی در فضای شهری در بررسی همزمان این چهار مؤلفه امکان‌پذیر خواهد بود. نکته مهم شناخت نحوه اثرگذاری این شاخصه‌ها و روابط آنها در شکل‌گیری فضای شهری شاد است که روش معادلات ساختاری ابزار مناسبی برای رسیدن به سازوکار اثرگذاری شاخصه‌های مختلف بر شادی در فضای شهری است. دسته دوم نتایج پژوهش متأثر از تحلیل مسیرهای مختلف تأثیرگذار بر شادی است، به‌گونه‌ای که:

- مسیر ویژگی کالبدی به کیفیت فضای شهری مهم‌ترین مسیر در ارتقای شادی در محدوده مورد مطالعه است.
- مسیر ویژگی‌های کالبدی به ابعاد ذهنی نیز، دومین مسیر مهم در ارتقای شادی در فضای شهری است. به این معنا که ویژگی‌های کالبدی، بر ذهنیت و معنای شکل گرفته از فضا در ذهن شهروندان اثر گذاشته و به طور مستقیم نقش اصلی در

ارتقای میزان شادی در شهروندان ایفا می‌کند.

- در مؤلفه ویژگی‌های کالبدی نیز مؤلفه عناصر محیطی، فضاهای پیاده‌محور و انسجام و پیوستگی فضایی با درجه اهمیت بالا مهم‌ترین شاخص‌های دستیابی به شادی هستند.
- در مؤلفه کیفیت فضای شهری مهم‌ترین شاخص مؤثر بر احساس شادی در مکان، شاخص سرزندگی، احساس امنیت و خاطره‌انگیزی فضا هستند که بالاترین میزان را در ارتقای شادی در مکان ایفا می‌کنند.
- در مؤلفه ویژگی‌های جامعه، مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر ادراک شادی شهروندان، ثبات اقتصادی جامعه، برابری و عدالت و مشارکت محلی شهروندان در فضای شهری، شاخص‌های مؤثر بر ارتقای شادی هستند.
- در مؤلفه ابعاد ذهنی، شاخص هیجان‌انگیزی مهم‌ترین عامل مؤثر بر ارتقای شادی ارزیابی می‌شود.

سطح سوم نتایج از تجمیع مسیرها نشان می‌دهد که شادی شهروندان در فضا بیش از آن که وابسته بر شرایط عمومی جامعه باشد، وابسته به کیفیت‌های فضای شهری و به‌ویژه کالبد آن است. مبتنی بر ماهیت پیاده‌مداری محدوده مورد مطالعه این نتیجه قابل توجیه بوده، چراکه در فضای پیاده‌مدار شهروندان ادراک عمیق‌تری از فضای شهری دارند. در یک سطح بالاتر می‌توان چنین نتیجه گرفت که خلق فضاهای شهری باکیفیت می‌تواند زمینه شادی شهروندان را فراهم کند؛ هرچند که شاخصه‌های کلان جامعه در وضعیت متوسطی باشد. نمودار شماره ۸ مدلی است که می‌تواند شادی را در فضاهای شهری به‌ویژه فضاهای پیاده‌مدار تبیین کند. در این مدل ویژگی‌های کالبدی رأس هرم تأثیرگذاری است.

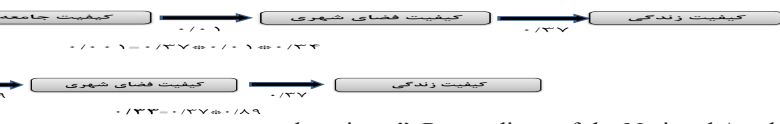
نمودار شماره ۸: چارچوب مفهومی متغیرهای اثرگذار بر ارتقای شادی شهروندان در فضای شهری

References:

- Argyle, M. (1997). Is happiness a cause of health?. *Psychology and Health*, 12(6), 769-781.
- Ballas, D., 2013. "What makes a 'happy city'?" Department of Geography, University of Sheffield, Winter Street, Sheffield S10 2TN, United Kingdom: *Cities*, Vol. 32, pp.39-50.
- Ballas, D., & Dorling, D. (2007). "Measuring the impact of major life events upon happiness". *International Journal of Epidemiology*, 36(6), 1244-1252.
- Behzadfar, M., Ghazizadeh, N., (2011). Residential open space satisfaction case study: selected residential complexes in Tehran, *Honarhaye ziba journal*, Volume 3, Issue 45, pages 15-24. [in Persian]
- Bertram, C., & Rehdanz, K. (2015). "The role of urban green space for human well-being". *Ecological Economics*, 120, 139-152.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural equation modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, and programming*. Psychology Press.
- Carr, A. (2013). *Positive psychology: The science of happiness and human strengths*. Routledge.
- Chan, D. W. (2012). *Life satisfaction, happiness,*

از سطح چهارم نتایج در مقایسه تطبیقی تحلیل مبتنی بر مدل، تحلیل شاخص وینهوون و تحلیل داده‌های جهانی به دست می‌آید. این مقایسه بازم شکاف بین تأثیرگذاری کیفیت فضای شهری و ویژگی‌های جامعه را نشان می‌دهد. با وجود آن که در آمارها رتبه عمومی ایران مناسب نیست، شاخص وینهوون در سطح متوسط به بالاست. آمارهای بین‌المللی مبتنی بر ویژگی‌های عمومی جامعه و شاخص وینهوون مبتنی بر ابعاد ذهنی به‌ویژه رضایت‌مندی است. این نکته می‌تواند نقدی بر آمارهایی باشد که شهرهای شاد را در دنیا معرفی می‌کنند؛ چراکه عمدتاً بر اساس شاخص‌های کلان جامعه به این ارزیابی پرداخته می‌شود. تفاوت فاحش در آمارهایی که کپنهاگ را در رأس شهرهای شاد قرار می‌دهد و آمارهایی که شهرهای آمریکای لاتین را در رتبه‌های بالای شهرهای شاد نشان می‌دهد، گویای این نکته ظریف در ارزیابی شادی در شهر است. به نوعی این پژوهش این نتیجه نوین را مطرح می‌کند که دست یافتن به شهر شاد بیشتر از طریق فضاهای شهری محقق می‌شود و در ارزیابی شهر شاد باید به ارزیابی فضاهای شهری از منظر شادی پرداخت.

مجموع نتایج حاصل از این پژوهش از یک سو چارچوب لازم برای بررسی علمی و منطقی شادی در فضای شهری را فراهم آورده و از سوی دیگر زمینه اقدامات آینده در راستای ارتقای کیفیت شادی در فضاهای شهری را فراهم آورد. سنجش مدل پژوهش در فضاهای شهری تهران و دیگر شهرهای ایران می‌تواند درک عمیق‌تری از سازوکار شکل‌گیری شادی در شهر را فراهم آورد.

happiness". Proceedings of the National Academy of Sciences, Vol.100, No.19, pp.11176-11183.

- Fernandez-Dols, J. M., & Ruiz-Belda, M. A. (1995). Expression of emotion versus expressions of emotions. In *Everyday conceptions of emotion* (pp. 505-522). Springer, Dordrecht
- Florida, R. (2008). "Whos Your City?" Basic Books.
- Fowler, J. H., & Christakis, N. A. (2008). Dynamic spread of happiness in a large social network: longitudinal analysis over 20 years in the Framingham Heart Study. *Bmj*, 337, a2338.
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2000). Maximising happiness?. *German economic review*, 1(2), 145-167.
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2002). » Happiness and Economics: How the Economy and Institutions Affect Well-Being «. Princeton, NJ.
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2012). The use of happiness research for public policy. *Social choice and welfare*, 38(4), 659-674.
- Galatzer-Levy, R. M. 2000. Does psychoanalysis work? .Berghahn Books.
- Gamble, A., & Gärling, T. (2012). The relationships between life satisfaction, happiness, and current mood. *Journal of Happiness Studies*, 13(1), 31-45.
- Gardner, G., & Assadourian, E. (2004). "Rethinking the good life". *State of the World*, 164-180.
- Gerdtham, U. G., & Johannesson, M. (2001). The relationship between happiness, health, and socio-economic factors: results based on Swedish microdata. *The Journal of Socio-Economics*, 30(6), 553-557.
- Habibi, A. (2012). Lisrel functional training. Tehran: parsmodir, 13.
- Habibi, A. (2012), LISREL Software Practical Training Book: Structural Equation Model and Factor analysis, second edition. [in Persian]
- Helliwell, J. F., Huang, H., & Wang, S. (2017). The Social Foundations of World Happiness. *World Happiness Report 2017*, 8.
- Horley, J. (1984). Life satisfaction, happiness, and morale: two problems with the use of subjective well-being indicators. *The Gerontologist*, 24(2), 124-127.
- <http://www.worldlifeexpectancy.com>

and the growth mindset of healthy and unhealthy perfectionists among Hong Kong Chinese gifted students. *Roeper Review*, 34(4), 224-233..

- Conceição, P., & Bandura, R. (2008). "Measuring subjective wellbeing: A summary review of the literature". United Nations Development Programme (UNDP) Development Studies, Working Paper.
- Costanza, R., Fisher, B., Ali, S., Beer, C., Bond, L., Boumans, R., & Gayer, D. E. (2008). "An integrative approach to quality of life measurement, research, and policy". *SAPI EN. S. Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society*, (1.1).
- Costanza, R., Fisher, B., Ali, S., Beer, C., Bond, L., Boumans, R., & Gayer, D. E. (2007). "Quality of life: An approach integrating opportunities, human needs, and subjective well-being". *Ecological economics*, 61(2), 267-276.
- Csikszentmihalyi, M., 1999. "If we are so rich, why aren't we happy?" *American psychologist*, Vol.54 No.10.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, 55(1), 34.
- Diener, E., & Lucas, R. E. (1999). "Personality and Subjective Well-Being. Well-Being", *Foundations of Hedonic Psychology: Foundations of Hedonic Psychology*, 213.
- Diener, E., & Seligman, M. E. (2002). "Very happy people". *Psychological science*, 13(1), 81-84.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual review of psychology*, 54(1), 403-425.
- Dijkstra, K., Pieterse, M., & Pruyn, A. (2006). Physical environmental stimuli that turn healthcare facilities into healing environments through psychologically mediated effects: systematic review. *Journal of advanced nursing*, 56(2), 166-181.
- Dolan, P., Layard, R., & Metcalfe, R. (2011). Measuring subjective well-being for public policy.
- Easterlin, R. A. (2001). "Income and happiness: Towards a unified theory". *The economic journal*, 111(473), 465-484.
- Easterlin, R. A., (2003). "Explaining

- Tokyo”: United Nations University Press.
- Melin, R., Fugl-Meyer, K. S., & Fugl-Meyer, A. R. (2003). Life satisfaction in 18-to 64-year-old Swedes: in relation to education, employment situation, health and physical activity. *Journal of rehabilitation medicine*, 35(2), 84-90.
 - Miri, M. (2013). Identifying effective factors on designing happy urban spaces to improve social quality of citizen, case study: sabz meidan square and naderi street, Qazvin, Iran, urban design master thesis, Hamedan azad university, faculty of art and architecture. [in Persian]
 - Montgomery, C. (2007). “From living hell to living well”. *Globe and Mail*.
 - Montgomery, C. (2013). “Happy city: transforming our lives through urban design”. *Macmillan*.
 - Moore, Safiah. (2009). “Cities and urban happiness: The role of indicators of quality of life and happiness in decision making and city development”.
 - Mousavi, M. (2013). *Happiness: Theoretical approach and experimental finding*, Tehran: Tissa.
 - National Research Council. (2002). “Neem: a tree for solving global problems”. *The Minerva Group, Inc.*
 - Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., & Murphy, S. A. (2011). Happiness is in our nature: Exploring nature relatedness as a contributor to subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 12(2), 303-322.
 - O’Brien, C. (2005). “Planning for sustainable happiness: Harmonizing our internal and external landscapes”. Paper prepared for the 2nd International Conference on Gross National Happiness. Nova Scotia, Canada.
 - Orojnia, P. (2013). “Happiness in Iran old wisdom and its impact on Islamic Iran”, *tarikh va tamadon esslami journal*, no1, pages 23-39. [in Persian]
 - Pakzad, J. (2007). *Proceeding urban design, gathering by Elham Souri*, Shahidi publisher. [in Persian]
 - Ranjbar, E., Rais Esmaili, F., (2011). “Quality assessment of pedestrian street in Iran, case study: saf (sepahsalar), Tehran, *Honarhay ziba journal*, Volume 2, Issue 42 - Serial Number 488383, Summer 2010, Page 83-93. [in Persian]
 - Rapoport, A., 2016: *Human aspects of Urban*.
 - Islam, G., Wills-Herrera, E., & Hamilton, M. (2009). Objective and subjective indicators of happiness in Brazil: The mediating role of social class. *The Journal of social psychology*, 149(2), 267-272.
 - Izadi, S., Nikokhooy, M., Samavati, S., (2012). Surveying the role of pedestrian indicator in enhancing the vitality and viability of urban street, (case study: Buali street, Hamedan, Iran), *fazaye gardeshgari journal*, No3, pages 103-118. [in Persian]
 - Kahneman, D. (1999). Objective happiness. *Well-being: The foundations of hedonic psychology*, 3, 25.
 - Landry, Charles. 2008. *Artists and Places (CABE)*.
 - Layard, R. (2005). *Happiness is Back*. *Felicidade e Políticas Públicas*, 39.
 - Lepeley, M. T. (2017). Bhutan’s Gross National Happiness: An Approach to Human Centred Sustainable Development. *South Asian Journal of Human Resources Management*, 4(2), 174-184.
 - Leslie, E., & Cerin, E. (2008). Are perceptions of the local environment related to neighbourhood satisfaction and mental health in adults?. *Preventive medicine*, 47(3), 273-278.
 - Lopes, M. N., & Camanho, A. S. (2013). “Public green space use and consequences on urban vitality: An assessment of European cities”. *Social indicators research*, 113(3), 751-767.
 - Lu, L., Gilmour, R., & Kao, S. F. 2001. “Cultural values and happiness: An East-West dialogue”. *The Journal of Social Psychology*, Vol.141, No.4, pp. 477-493.
 - Lucas, R. E., & Gohm, C. L. (2000). Age and sex differences in subjective well-being across cultures. *Culture and subjective well-being*, 3(2), 91-317.
 - Lyubomirsky, S., Kennon M., Sheldon, and Schkade, D., (2005). Pursuing happiness: the architecture of sustainable change. *Review of general psychology*, Vol.9, No.2, p.111-131.
 - Madanipour, A. (1996). “Design of urban space: An inquiry into a socio-spatial process”. *John Wiley & Son Ltd.*
 - McGillivray, M., & Clarke, M. (Eds.). (2006). “Understanding human well-being.

Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design (Urban and regional planning series). University of Wisconsin-Milwaukee.

- Rhinehart, N. (2009). "Public Spaces in Bogota: An Introduction". The University of Miami Inter-American Law Review, 40(2), 197-211.
- Rojas, M. (2011). "Happiness, income, and beyond". Applied Research in Quality of Life, 6(3), 265-276.
- Samavati, S., & Ranjbar, E. (2017). The Effect of Physical Stimuli on Citizens' Happiness in Urban Environments: The Case of the Pedestrian Area of the Historical Part of Tehran, Journal of Urban Design and Mental Health ;2:2.
- Samavati, S., and E. Ranjbar (2016). "Charles Montgomery's View of Happy City". Published at <http://anthropologyandculture.com>. [in Persian]
- Samavati, S. (2016). Improvement of the quality of happiness in Tehran historical context, urban design master thesis, Tarbiat modares university, faculty of art and architecture, supervisor: ehsan ranjbar. [in Persian]
- Talen, E. (2005). "Evaluating good urban form in an inner-city neighborhood: An empirical application". Journal of Architectural and Planning Research, 204-228.
- Thoits, P. A., & Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. Journal of health and social behavior, 115-131.
- Vaziri, V., hajiloo, N., rezayi sharif, A., Keramati, S., 2015, Investigating the Indicators Determining the Concept of Happiness in Designing Urban Hangouts , Case Study: District 1 in Ardebil, Iran. Memari va shahrsazi iran Journal, volume 6, Issue 10, no28, pages 10-19. [in Persian]
- Veenhoven, R., & Hagerty, M. (2006). "Rising happiness in nations 1946–2004: A reply to Easterlin". Social Indicators Research, 79(3), 421-436.
- Wernick, J. (Ed.). (2008). Building happiness: Architecture to make you smile. London: Black Dog.
- Wiking, M. (2014). "The Happiness Research Institute" <http://www.happinessresearchinstitute.com/> [Accessed on 1 October 2014]

